

KÖNYVISMERTETÉS

DARÓK JUDIT: *Növényanatómiai-botanikai terminológiai szótár*
Akadémiai Kiadó, Budapest, 2011, 431 o. (38,61 A/5 ív) (ISBN 978 963 05 8921 5)

Mérföldkövek: Diószegi–Fazekas 1807 – Filarszky 1911 – Darók 2011

DIÓSZEGI és FAZEKAS (1807) a magyar morfológiai műnyelv megteremtője Földi nyomán. Az első magyar fűvészkönyv gyakorlatilag 56 oldalon taglalta a „növények részeit” és a „fűvész nyelv (terminológia botanica)” szakkifejezéseit. Ezt követően a XIX. században több hazai munka vált meg a latin nyelvtől (pl. VAJDA, BRASSAI, BUGÁT, BORBÁS), közöttük GÖNCZI Pál (1852), aki igyekezett megszabadítani a növényteni műnyelvet az állati analógiákból kiinduló műszavaktól, és tőle származik pl. a portok, a terme (termő), a virágtalan és a virágos növény.

CSEREY Adolf 1907-ben adta ki a növényteni szakkifejezések szótárát, mint kiegészítést a növényhatározó-jához, amely „minden hibája ellenére sokaktól forgatott segédeszköz” volt (GOMBOCZ 1936). A jó, öreg „FILARSZKY”, (1911) az első, és hosszú évtizedeken keresztül a legrészletesebb, de már sajnos a múlt század közepére elavuló magyar morfológiai kézikönyv, ennek ellenére még az én tanítómestereim is rendszeresen forgatták.

JÁVORKA Sándor flóraművének (1924, 1925) csaknem 60 oldalnyi alaktani magyarázata ezen, FEKETE és MÁGOCSY-DIETZ (1891), valamint SZABÓ Zoltán (1922) művein alapul, és sok kiadást megért növényhatározójába, sőt más művekbe (pl. AUGUSTIN és JÁVORKA 1948, UJVÁROSI 1957, SIMON 1992) is gyakorlatilag ennek betürendes változata került.

Terminológiai vonatkozásban jól tükrözik a helyzetet az egyetemi tankönyvek, pl. MÁNDY, nem egyszer több kiadást megért HARASZTY, KÁRPÁTI, SOÓ, SÁRKÁNY és SZALAI, HORTOBÁGYI, KISS, TURCSÁNYI szerkesztésében; és az újabbak közül még GYURJÁN (1996), MIHALIK és társai (1999), PAPP és MIKÓÉ (2001), TUBA és társai (2007).

Fejlődéstani szempontból jelentős a SÁRKÁNY és HARASZTY (1973) szerkesztette egységes növénysszervezet-tan természettudományi kari jegyzet azért is, mert a szervezettani terminológiai egyik mai napig nyitva maradt kérdéséhez kapcsolódik. A RAUCH, TROLL, ESAU, WEBERLING nevével fémjelzett összehasonlító és fejlődéstani növénysszervezettani irányzat eredményeire idehaza jószerint formális hivatkozások vannak (idézett tankönyvek, továbbá GRACZA 2004) a PRISZTER-féle terminológia megjelenése (1961, 1963) és elsősorban a VI. magyar növényanatómiai szimpózium (1991) közötti időszakban, de azt követően is. Az elmúlt fél évszázad során a növény szerwtani felépítésének számos kérdése kikristályosodott a közép-európai irodalomban, és azokat a hazai tankönyv- és szakirodalom hosszú ideig nem követte. Tulajdonképpen ALMÁDI (1974, 1991, 2004) és az általa gondozott WEBERLING tanulmány megjelenése a Botanikai Közleményekben indította el a szemlélet megváltozását a vegetatív és a reprodukív hajtások terminológiájában (SZABÓ 1993, ALMÁDI és CZIMBER in: TURCSÁNYI szerk. 1995).

Darók Judit bemutatásra kerülő botanikai szótára viszont követi ezt a fejlődési ívet; olyannyira, hogy évszázadosan rögzült szakkifejezésekhez hozzá mer nyúlni, és egyértelmű új meghatározásokat ad. A kötet mintegy 7000 címszava elsősorban a növényalaktan, a sejt- és szövettan területéről származik, de a kapcsolódó tudományágak közül a nélkülözhetetlen élettan, ökológia szorosan kapcsolódó szókincsét szintén tartalmazza. A szótár kitekintéssel van a hosszú időn keresztül hagyományosan a botanikához kapcsolódó mikológia szak-szókincsére is. Különös értéke az egyed- és törzsfelődéstani szemlélet. A szócikkek megértését jól értelmezhető, sematikus, mégis természethez hű vonalas rajzok és egyszerű vázlatrajzok segítik.

Nagynevű lektorgárda ellenőrizte a citológiai, filogenetikai, fiziológiai, hisztológiai, morfológiai, mikológiai, ökológiai és palinológiai szócikkeket. A nyelvtudományi ellenőrzés tekintetében a szakkifejezések latin, görög eredete, szabályszerű, elfogadható átírása és írásmódjának megválasztása e sokoldalú munkában nem kis gondot okozhatott. A kötet latin – magyar szakszótárként is megállja a helyét. Különös értéke, hogy nem csak a ritka szakkifejezések magyar értelmezését teszi hozzáférhetővé, hanem etimológiailag elemzi is azokat. Ajánlható és követhető útmutató a görög, latin eredetű kifejezések magyar írásmódjára. A latin szaknyelv hiányolható oktatását a legfontosabb nyelvtani szabályok összefoglalásával igyekszik pótolni.

Egyetemi oktatói gyakorlat érezhető a szakkifejezések rövid, lényegre törő megfogalmazása és a szorosan kapcsolódó példák során. A szerzőnek a felsőoktatás frontvonalában, főként a nektáriumok és trópusi nemzet-ségek morfológiai-taxonómiai kutatásában szerzett tapasztalatai olyan tudományos kutatási probléma-központú szakszótárhoz vezettek, amelyet eredményesen használhatnak oktatók, kutatók, valamint diákok egyaránt. Didaktikai szempontból nagyon alapos, nagyon következetes szerkesztésű, a kereszthivatkozások, utalások jól

működnek. Azon túl, hogy egy-egy szóbokor tagjait következetesen körüljárja (pl. sztómák, pollenek típusai, növénygyűjtés és határozás), hazánkban elő nem forduló növekedési mintázatok (pl. trópusi architektúra modellek) magyarázataival bővíti a szemléletet.

A vegetatív és reprodukív hajtásrendszer evolúciós jelenségeinek beépítése a magyar terminológiába, ugyan nincs előzmény nélkül, de Daróknál a legkövetkezetesebb. Ennek során felszínre kerülnek a magyar terminológiai szakszókincs statikus, jelenség- és nem folyamatközpontú osztályozási nehézségei.

Darók Judit szakszótára előnyösen befolyásolja, és hosszú időre jó irányban meghatározza a szervezettani ismeretek és a magyar szakszókincs fejlődését, továbbá új, megoldandó problémák sorozatát veti fel a figyelmes olvasók számára, ezért a felsőoktatási, doktor- és továbbképző intézmények, kutatóhelyek, alkalmazott nyelvtudományi szakemberek részére alapvető tankönyvként, illetve szakkönyvként ajánlom.

SZABÓ ISTVÁN

Dr. Darók Judit e könyvéért a 2012. évi Akadémiai Nívódíjban részesült (MTA, 2012. november 7.), amelyet az Akadémiai Kiadónál megjelent legszínvonalasabb kiadványok szerzői kapnak. [szerkesztői közlés]

